

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МАТЕРІАЛИ
XV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

«ПРАВОВА СИСТЕМА ДЕРЖАВИ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»,
ПРИСВЯЧЕНОЇ ДНЮ ПРИЙНЯТТЯ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ

Одеса
ОДУВС
2022

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

П 68 Правова система держави: проблеми формування та
 перспективи розвитку в контексті євроінтеграції :
 матеріали Всеукр. наук.конф., м.Одеса, 9 грудня 2022р.
 Одеса: ОДУВС, 2022. 82 с.

УДК 340.116

РИМСЬКИЙ СТАТУТ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЯК ДЖЕРЕЛО МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Тарасенко Л.Б.,

професор кафедри теорії та філософії права ОДУВС,

к.і.н., доцент

Одним із важливих сучасних досягнень світового співтовариства є створення постійного органу міжнародного кримінального правосуддя – Міжнародного кримінального суду.

Ідея щодо заснування постійного міжнародного суду у кримінальних справах висувалася протягом XX століття кілька разів. Зокрема, це відбувалося після Першої світової війни з метою покарання керівництва кайзерівської Німеччини за розв'язання війни та її союзника Туреччини за геноцид щодо вірменського населення в 1915 році. Після Другої світової війни в 1948 році вже діюча на той момент Організація Об'єднаних Націй повертається до цього питання, але воно зайшло в політичну площину й не було реалізовано. Усе ж у 1982 році Комісія міжнародного права на прохання Генеральної Асамблеї ООН відновила свою роботу над проектом Кодексу злочинів проти миру і безпеки людства.

17 липня 1998 в Римі Дипломатична конференція повноважних представників під егідою ООН прийняла Римський Статут Міжнародного кримінального суду. З 160 держав, які зібралися в Римі на конференцію ООН, яка розробила остаточний варіант Статуту Міжнародного кримінального суду (Римського Статуту) і прийняла його, 120 проголосували в підтримку остаточного тексту Статуту. Двадцять одна держава утрималося і сім голосували проти (в тому числі - США, Китай, Індія, Ізраїль, Ірак). Щодо ратифікації, то з країн СНД його ратифікували тільки Грузія і Таджикистан [1]. Станом на вересень 2019 року Римський статут підписали всього 155 держав, але ратифікували 122 держави.

У ст. 1 Римського Статуту зазначається, що Суд «є постійним органом та має повноваження здійснювати юрисдикцію стосовно осіб за найбільш тяжкі злочини, що викликають занепокоєння міжнародного співтовариства» та доповнює національні системи кримінального правосуддя [2].

Проте Римський Статут не тільки заснував Міжнародний кримінальний суд, але й став одним із джерел міжнародного кримінального права. Зокрема, у ст. 5 визначаються види злочинів, що підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду. Це:

- a) злочин геноциду;
- b) злочини проти людяності;
- c) воєнні злочини;
- d) злочин агресії [2].

2022 рік – це рік 90 –х роковин Голодомору 1932-1933 рр. 28 листопада 2006 року Верховна Рада України ухвалила закон «Про Голодомор 1932—1933 років в Україні», яким Голодомор визнаний геноцидом українського народу [3].

Станом на 2022 рік Голодомор офіційно визнаний геноцидом українського народу в 23 країнах світу. Автор терміну «геноцид» та один з ініціаторів визначення геноциду в правових термінах — Рафаель Лемкін — вважав Голодомор геноцидом українського народу. В українському геноциді Лемкін вбачав чотири складові, а саме:

1. нищення української інтелігенції – мозку чи розуму нації;
2. ліквідація Української Православної Автокефальної Церкви – «душі України»;
3. Голодомор українського селянства – зберігача української культури, мови, традиції тощо;
4. заселення України іноетнічними елементами для радикальної зміни складу населення [4].

І хоча не всі дослідники погоджуються з визнанням Голодомору геноцидом українського народу, але за кількістю жертв та з урахуванням обставин, Голодомор — це єдина подія XX століття, яку можна порівняти з двома іншими — найбільш дослідженими — випадками геноциду: геноцидом вірмен та Голокостом.

Стаття 6 Статуту якраз і надає визначення геноциду: «геноцид» означає будь-яке з таких діянь, які вчинено з наміром знищити повністю або частково будь-яку національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку:

- a) вбивство членів такої групи;
- b) заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або психічного розладу членам такої групи;
- c) умисне створення для такої групи умов життя, розрахованих на доведення її до повного або часткового фізичного знищення;

d) впровадження заходів, спрямованих на запобігання дітонародженню всередині такої групи;

е) насильницька передача дітей цієї групи до іншої групи [2].

Як бачимо, пункт c) прямо, а пункти a), b) опосередковано можуть свідчити про Голодомор 1932-1933 рр. саме як про геноцид щодо українського народу.

Цьогорічне святкування Дня прав людини відбувається на тлі збройної агресії Російської Федерації проти нашої країни, під час якої ворогом здійснюється багато злочинів проти цивільного населення. У зв'язку з цим у комітеті Сенату США з міжнародних відносин підтримали Резолюцію щодо визнання дій РФ геноцидом проти українського народу. Тепер документ готовий до винесення на голосування в Сенаті. Резолюція:

-Засуджує Росію за геноцид проти українського народу.

-Закликає США, НАТО та європейських союзників підтримати уряд України, щоб запобігти подальшим актам геноциду українського народу з боку Росії.

-Підтримує трибунали та міжнародні кримінальні розслідування, щоб притягнути до відповідальності російське політичне керівництво та військових, винних в агресивній війні, воєнних злочинах, злочинах проти людяності та геноциді.

-Закликає президента США використати акт Магнітського (ухвалений для запровадження санкцій проти причетних до переслідування юриста фонду Hermitage Capital Сергія Магнітського) щодо винних і причетних до геноциду, здійснюваного РФ, в Україні.

-Співавторами документа виступили сенатор-республіканець від штату Айдахо Джим Ріш і сенатор-демократ від штату Меріленд Бен Кардін [5].

Як бачимо, сучасні події, викликані воєнною агресією РФ в Україні, також можуть бути визнані як геноцид українського народу.

Стаття 7 Римського Статуту визначає «злочин проти людяності»: тобто будь-яке з таких діянь, коли вони вчиняються в рамках широкомасштабного або систематичного нападу, спрямованого проти будь-якого цивільного населення, і такий напад вчиняється усвідомлено. Серед таких діянь, наприклад, називається вбивство, винищення, депортація або насильницьке переміщення населення, ув'язнення або інше жорстке позбавлення фізичної свободи в порушення основоположних норм міжнародного права, катування, зґвалтування, насильницьке зникнення осіб, інші нелюдські діяння подібного характеру, що умисно заподіюють сильних страждань чи тяжких тілесних ушкоджень або серйозної шкоди психічному чи фізичному здоров'ю [2]. Кожному з цих діянь у Статуті надано чітке визначення. Кожне у певній мірі

має місце на тимчасово окупованих територіях України, після звільнення яких ми дізнаємося про жахливі злочини окупантів щодо цивільного населення.

Величезний перелік воєнних злочинів містить стаття 8 Римського статуту.

Для цілей цього Статуту «воєнні злочини», наприклад, означає: умисне вбивство; катування або нелюдське поводження; умисне заподіяння сильних страждань або тяжких тілесних ушкоджень чи шкоди здоров'ю; широкомасштабне знищення і привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю і вчинене незаконно та безглуздо; незаконна депортація або переміщення чи незаконне позбавлення волі; взяття заручників;

умисне спрямування нападів на цивільне населення як таке або на окремих цивільних осіб, що не беруть безпосередньої участі у воєнних діях; умисне спрямування нападів на цивільні об'єкти, тобто об'єкти, що не є військовими цілями; переміщення, прямо чи опосередковано, окупаційною державою частини її власного цивільного населення на окуповану нею територію чи депортація або переміщення всього або частини населення окупованої території у межах чи за межі цієї території; розграбування міста або населеного пункту, навіть якщо його захоплено штурмом; посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження; зґвалтування; посягання на життя й фізичну недоторканність, зокрема вбивство в будь-якій формі, каліцтво, жорстоке поводження та катування; посягання на людську гідність, зокрема образливе і принизливе поводження [2].

Україна підписала Статут 20 січня 2000 року, однак до сих пір не ратифікувала його. Хоча ратифікація Статуту є зобов'язанням України згідно зі статтями 8 і 24 Угоди про асоціацію з ЄС. У вересні 2021 р. Юридична сотня закликала підтримати ратифікацію Римського статуту в Україні [6]. 21 березня 2022 р. коаліція правозахисників «Україна. 5 ранку» звернулася до Президента України Володимира Зеленського із проханням внести на розгляд парламенту законопроект про ратифікацію Римського статуту, а також підписати вже ухвалений Верховною Радою законопроект № 2689: це все має сприяти кращому розслідуванню воєнних злочинів Росії в Україні [7].

Отже, ратифікація Римського Статуту Міжнародного кримінального суду для України є наразі надзвичайно актуальною. А створення та діяльність Міжнародного кримінального суду в цілому допоможе забезпечити невідворотність покарання, буде сприяти міжнародному миру і безпеці, підвищенню загального рівня права в світовому співтоваристві.

Література

1. Міжнародний кримінальний суд. Міжнародне кримінальне право. URL: https://stud.com.ua/41069/pravo/mizhnarodne_kriminalne_pravo
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Офіційний переклад. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_588

3. Про Голодомор 1932-1933 років в Україні. Закон України від 28.11.2006 р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2006, № 50, ст.504). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/376-16>

4. Сербин Р., Грабовський С. Рафаель Лемкін і Голодомор як геноцид українського народу. URL:

<http://www.radiosvoboda.org/content/article/1349371.html>

5. Зайонц А. У комітеті Сенату США визнали дії Росії геноцидом українського народу. URL: <https://socportal.info/ua/news/komitet-senata-ssha-priznal-deistviya-rossii-protiv-ukrainy-genotcidom/>

6. Ратифікація Римського статуту. URL: <https://legal100.org.ua/ratifikatsiya-rimskogo-statutu>.

7. Українські юристи просять Зеленського ратифікувати Римський статут. URL: <https://zmina.ua/statements/zelenskogo-zaklykayut-ratyfikuvaty-rymskyj-statut>

Косаревська О.В., Поліщук М.І.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ.....42

Кравченко А.В.

ЧИ ПОТРІБНІ ВІЙСЬКОВІ СУДИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ?.....45

Магновський І.Й.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....48

Нестеренко М.О.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В
ІНТЕРНЕТІ.....52

Павлюк О.І.

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....56

Рева В.Р.

ЕВТАНАЗІЯ – ПРАВО ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ.....59

Тарасенко В.Є., Сільницький І.В.

НЕДОПУЩЕННЯ ПРОВОКАЦІЇ (ПІДБУРЮВАННЯ) ОСОБИ НА ВЧИНЕННЯ
ЗЛОЧИНУ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН.....62

Тарасенко Л.Б.

РИМСЬКИЙ СТАТУТ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ ЯК
ДЖЕРЕЛО МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....66

Хілобок Д.Р.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ МІЖНАРОДНИМИ
ОРГАНІЗАЦІЯМИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ.....70

Шевчук В.В.

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СКЛАДОВА СУЧАСНОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ.....74

Яблоновська А.А.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....78